

FRISPROG

— Nr. 1 —

Lørdag 8. januar 1972

De skal arve verden . . .

Av Odd Gunnar Skagestad

UNGDOMMEN STAR I BRENNPUNKTET. Hvorfor rettes stadig oppmerksomheten mot nettopp denne del av menneskeheden?

Primært, og essensielt, adskiller ungdommen seg fra den øvrige befolkning kun ved sin alder; den utgjør en egen alderskategori. At det er så, er trivielt, og gir ingen umiddelbar grunn til å sette akkurat denne kategorien i noen særstilling. Nøkkelen til forståelse av såvel den ting at ungdommen likevel i mangt og, meget står i en særstilling, som av hva denne særstilling innebærer, ligger i ungdommens sekundære og eksistensielle karakteristika.

EKSISTENSIELL, — dette moteordet som knytter seg til selve tilværelsen, og da helst i dens metafysiske sammenheng. Det griper rett inn i hele problematikken omkring livets mål og mening. Det berører spørsmål som søkes forklart i filosofien, religionen eller ideologien, som søkes anskueliggjort gjennom kunsten. Men dette er da spørsmål som ikke bare angår ungdommen, men som i høyeste grad er almenmenneskelige! Ja såmenn. Og jeg tror det er ved å anlegge et så radikalt siktepunkt, som å betrakte den spesielle gruppens, ungdommens, forhold til de generelle, almenmenneskelige spørsmål, at man kan begripe hva denne gruppens særstilling består i.

MENNESKET TRENGER EN MENING med sitt liv. Som andre psykologiske behov kan også dette frustreres, og det skjer til overmål. Det kan skje ved at de premisser og idealer som individet har basert sin tilværelse på, ikke innfrir forventning-

gene. Eller det kan skje ved at samfunnets misbilligelse og konformitetsnormer (jfr. «Jante-loven») får ham til å svikte seg selv og velge den minste motstands vei gjennom livet. Den katastrofale følge er de skavanker sinn og personlighet pådrar seg. Ofte oppstår nevroses. Vanligere er de mindre dramatiske konsekvenser, såsom et avstumpet følelsesliv, kynisme, konvensjonsbundethet, manglende moralsk engasjement, og, kanskje verst av alt, mangel på ekte, spontan livsglede.

UNGDOMMEN REPRESENTERER det stadium i individets livsløp da denne ødeleggelsesprosessen ikke er fullbyrdet. Ungdommens kardinal-element er, som Ayn Rand har uttrykt det, «forventningen av å finne noe vidunderlig uventet rundt alle livets hjørner».

Hva finner de unge? De finner en verden som fremkaller reaksjoner i dem, reaksjoner som siden Sokrates' tid har vært iaktatt, beskrevet og har fremkalt motreaksjoner, og som har innarbeidet i ens bevissthet ungdommens særstilling som gruppe.

ALF LARSENS BUD: «Ungdom, hold kjeft!» er, i all sin primitive og brutale uforstand, likevel forholdsvis uskyldig. For ungdommen holder ikke kjeft. Om dette vidner ikke minst erfaringene fra de totalitære samfunn, såsom Nazi-Tyskland («Hvite Rose») og Sovjet-Unionen («SMOG»). Nei skurkene, de unges virkelige fiender, det er de som ad om- og bakveier svinebinder den søkende ånd og den fri vilje. Det er brønn-pisserne, de gammelkloke gledesdreperne som med kynisk overbærenhet kan fortelle dem at alt er rela-

tivt og at der ikke finnes noen objektiv sannhet. Stadige drypp av slik forgiftet «livsvisdom» har i det lange løp en langt mer dyptgripende virkning enn all verdens «du skall!» og «du skal ikke!». Et konkret bud er noe man kan binde an med; dets meningsløshet kan gjennomskues, det kan bekjempes og overvinnes. Langt vanskeligere er det å motstå den snikende indoktrinering som undergraver selve evnen til å utføre de mentale prosesser, som er grunnlaget for konsistente og meningsfylte handlinger. Det er på dette område at skolene i særlig grad har sviktet sin oppgave. Allskens irrasjonelle dogmer, helst i form av underforståtte og uuttalte premisser, er det den unge generasjon møter når den leter etter en bruksanvisning for seg selv og for den verden den skal arve.

DE FINNER EN ULØSELIG motsetning: På den ene side «teorien», de etiske idealer og de moralske normsett, på den annen side «praksis», den relativistiske, pragmatiske virkelighet. Disse uforenlige motpoler er det ungdommen blir budt i sin søken, som i sitt innerste vesen er en søken etter en helstøpt virkelighet, etter samsvar mellom tilværelsens materielle og åndelige komponenter. På skolen lærer de unge at kommunismen er den ideelle samfunnsform, — teoretisk, men at den bare ikke virker i praksis. Hvorfor denne motsetning mellom liv og lære? Tja, slik er det nå engang i denne ufullkomne verden. At kart og terreng ikke skal stemme overens, er en del av den selvmotstigende virkelighetsoppfatning som de unge værsågod får finne seg i å bli føret med.

STENER FOR BRØD, var der en som sa. Med slikt kosthold må fordøyelsesprosessen bli deretter. Er det rart at de unge reagerer som de gjør? At noen kapitulerer? At andre gjør opprør, og i oppriktige forsøk på å være radikale og meningsfylte velger meningsløse livsanskuelser ikledt groteske uttrykksformer? Er det så rart at enkelte i sin revolte mot det de udefinert føler som en trusel mot sin eksistens, kommer i skade for å gjøre seg til redskap for tendenser som nedbryter det beste i dem selv (og for den saks skyld, i deres samfunn)? En forståelse av hvilke problemer deres reaksjoner bunner i, bidrar også til å forklare den sympati som fra vettunge folk blir de unge «volds-radikalere» og aktivister til del.

MEN HVA MED «all denne prektige ungdommen vår, den som vi aldri leser om i avisene», hvor har den sin plass i bildet? For noen er det deres konvensjonalitet og middelmådighet de kan takke for sitt prektighetsstempel og godtfolks lunkne velvilje. De utfordrer oss ikke, — og takk for det . . . Men det finnes også dem som makter presset fra omgivelsene, som holder fast ved sin identitet og vedblir å utvikle den, som unngår å henfalle til eskapisme, det være seg i form av asosialitet, glatt tilpassethet, selvutslettende kollektivism, revolusjonære sosiale evangelier, eller hasj. Det finnes mennesker som er unge idag, og som ikke desto mindre er normale, i betydningen sunne vellykkede individer. Disse står det respekt av, for et menneskes person er noe mer enn et produkt av visse sosiale og anato-

miske faktorer. Hva en er, er ikke noe en uten videre har fått givendes.

Så skal det, sies at aldri har de unge fått så meget givendes som idag. De får i vuggelage et motsetningsfylt verdensbilde, spekket med problemer såvel for lære som for liv. Men de får også et samfunn som byr dem fordeler og muligheter som ingen generasjon tidligere har sett maken til.

VELSTANDSSAMFUNNET har ikke skapt seg selv. Det er heller ikke de unge som har skapt det, men det er de som kan forme sin fremtid utifra dets betingelser. Ungdommen ledes inn i utdannelsessamfunnet, som går ut på at stadig flere får stadig bedre anledning til å få en stadig mer høyverdig utdanning. Som en del av velstandssamfunnet vokser fritidssamfunnet frem. For å gi de unge størst mulig utbytte av fritidssamfunnets muligheter til rikere livsutfoldelse, legges forholdene til rette for dem gjennom allskens offentlige og private tiltak. Illustrerende er i så måte idretten og det arbeide som der er nedlagt til ungdommens beste.

MEN, — i det å komme til dekket bord ligger også en belastning. Man føler at godene medfører en forpliktelse til å leve opp til de muligheter man så ufortjent har fått, og mange reagerer negativt. Det som skulle anspore til dåd, blir for dem en byrde, en konstant påminnelse om deres egen mangelfullhet. Istedenfor å gå i rette med seg selv, fordømmer de de normer og verdier som de kommer til kort overfor. De anklager det samfunn som gir dem muligheter som tidligere var uante, og kal-

ler det hatefullt «prestasjons-samfunnet», fordi de goder det byr dem er resultat av andres prestasjoner og fordi det gir dem selv anledning til å prestere noe. Endog seksuallivet, som mer enn noe skulle være en kilde til glede og inspirasjon, oppleves av mange som en byrde som tilskrives samfunnets seksualnormers prestasjonskrav.

DET SKAL EN STERK RYGG til for å bære gode dager, men det er ikke dermed sagt at de onde er å foretrekke. Dagens samfunn er, på godt og ondt, de tidligere slektledds verk. Det er resultatet av deres idealer og deres fordommer, av deres dyder og mangler, håp og skuffelser, anstrengelser og forsømmelser. I dagens samfunn kan man finne både inspirasjoner og unnskyldninger for hvorledes man innretter sin tilværelse.

Valget ligger hos det enkelte unge menneske. Det er som det skal være; det er hans eget liv det gjelder.